

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Het OM en waarheidsvinding, vijftien jaar na het evaluatierapport van de commissie-Posthumus

Hoe het proces van waarheidsvinding zijn weg vindt binnen het OM

Knol, H.; de Meijer, M.

Publication date

2021

Document Version

Final published version

Published in

Expertise en Recht

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Knol, H., & de Meijer, M. (2021). Het OM en waarheidsvinding, vijftien jaar na het evaluatierapport van de commissie-Posthumus: Hoe het proces van waarheidsvinding zijn weg vindt binnen het OM. *Expertise en Recht*, 2021(1), 46-52.
<https://www.uitgeverijparis.nl/nl/reader/209223/1001533203>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Het OM en waarheidsvinding, vijftien jaar na het evaluatierapport van de commissie-Posthumus

Hoe het proces van waarheidsvinding zijn weg vindt binnen het OM

1. Inleiding

Het evaluatierapport van de commissie-Posthumus heeft veel teweeggebracht.¹ Het was een *wake-up call* voor het openbaar ministerie en de aanzet om kritischer te kijken naar het eigen functioneren binnen de opsporing en vervolging, maar vooral ook – meer in abstracto – naar het proces van materiële waarheidsvinding, c.q. de objectieve werkelijkheid, en het voorkomen van een ‘tunnelvisie’.² Het OM is aan de slag gegaan met de aanbevelingen van de commissie-Posthumus.³ Veel heil werd gezien in het door de commissie-Posthumus voorgestelde instituut van tegenspraak. Daarnaast zijn er meerdere zogenoemde ‘kwaliteitsinstrumenten’ in het leven geroepen, bedoeld om drastische fouten die zouden kunnen leiden tot gerechtelijke dwalingen te voorkomen. Het leidde onder meer tot het invoeren van diverse sleutelfuncties, zoals kwaliteitsofficieren en informatieofficieren. Ook werd een Bureau Recherche opgericht waarin deze sleutelfuncties werden gepositioneerd.⁴ Ook leidde het tot het opzetten en inrichten van zogenoemde ‘reflectiekamers’. Verder is binnen het OM een Zicht-Op-Zaken (ZOZ)-systeem ingevoerd, waarin gevoelige zaken met een afbreukrisico worden geregistreerd. Deze zaken worden periodiek besproken.⁵

Gerealiseerd moet echter worden dat voor het vinden van ‘de waarheid’ geen sluitende formule te geven is. Dat neemt niet weg dat voor het borgen van het proces dat gericht is op waarheidsvinding, essentiële randvoorwaarden voor een eerlijk proces kunnen worden geformuleerd.⁶ In zijn inaugurele rede noemde Frielink als randvoorwaarde dat moet kunnen worden vertrouwd op de kwaliteit van het werk van het openbaar ministerie en het adequaat functioneren van de organisatie. Aandachtspunten daarvoor zijn de kwaliteit van de strafrechtelijke interventie, kwaliteit van de organisatie van het openbaar ministerie en in de relaties van het openbaar ministerie, waarbij men op elkaar moet kunnen vertrouwen en dat dat vertrouwen gebaseerd moet zijn op de

oriëntatie van het openbaar ministerie op wet en recht. Simmelink borduurt daarop voort door onder meer stil te staan bij de vraag wat de klassieke waarborgen voor een rechtmatige strafvordering voor de toekomst betekenen.⁷ Simmelink noemt als invalshoeken de onpartijdigheid van functie-uitoefening, een streven naar een correcte toepassing van het recht en een zoektocht naar de ‘materiële waarheid’ bij het feitenonderzoek, eerlijkheid en behoorlijkheid van het strafproces en een evenwichtige rechtshandhaving, bestaande uit evenredigheid tussen doelen en middelen, een doelmatige besteding van middelen en menskracht en de realisatie van rechtstatelijke beginselen, zoals het gelijkheidsbeginsel, het vertrouwensbeginsel en de ‘*rule of law*’.

Het is nuttig om te beschouwen welke essentiële organisatorische randvoorwaarden sinds de evaluatie van de commissie-Posthumus in het leven zijn geroepen en thans binnen het openbaar ministerie bestaan, om de kwaliteit met betrekking tot het proces van waarheidsvinding en een magistratelijke houding van de individuele OM’er te verbeteren en te borgen. Op welke wijze wordt geborgd bij zowel de medewerker, alsook in mechanismen in de organisatie zelf, dat men niet alleen kwaliteit levert maar dat de uitoefening van taken tevens gericht is op die vereiste materiële waarheidsvinding? In hoeverre hebben de voorstellen van de commissie-Posthumus waar het gaat om reflectie en collegiale toetsing kunnen beklijven binnen de organisatie en welke risico’s en aandachtspunten zijn er eventueel nog? Is de cultuur zodanig dat men zich veilig genoeg voelt om opsporings- en vervolgingsdilemma’s onomwonden op tafel te leggen of zijn ook op dit punt nog spanningsvelden te noemen? Wij zullen in deze bijdrage enkele van die vragen trachten te beantwoorden door een beschouwing in vogelvlucht te geven van de diverse in het leven geroepen en doorontwikkelde kwaliteitsinstrumenten en de investeringen die het OM heeft gedaan om het

* Mr. H.H.J. Knol is sr. advocaat-generaal bij het ressortsparket.

** Prof. dr. mr. M.E. de Meijer is eveneens sr. advocaat-generaal en tevens bijzonder hoogleraar openbaar ministerie aan de Universiteit van Amsterdam.

1. web.archive.org/web/20051016074222/https://www.om.nl/pg/documents/rapport.pdf.

2. Zie over het waarheidsbegrip onder meer: N.J.M. Kwakman, ‘De illusie van de materiële waarheid en de houdbaarheid van doelstelling van de materiële waarheidsvinding in het strafproces’, *Strafblad* 2014 (12) 6, p. 411-420 [64]; N.J.M. Kwakman, ‘De strafrechter en de deskundige. Over de waarheidscondities en waarheidsdefinities in het straf(proces)recht’, *RMThemis* 2010, afl. 5/6, p. 184-193; J.H. Crijns, ‘Een kroniek van de strafrechtelijke waarheidsvinding’, in: J.H. Crijns e.a., *Meijers-reeks*, vol. 145, Den Haag: Boom juridisch 2008, p. 15-55.

3. Dit heeft zijn weerslag gekregen in meerdere programma’s en verandertrajecten. In de eerste plaats kan hier genoemd worden het Programma Versterking Opsporing en Vervolgning (PVOV) uit 2005. Daarnaast zijn plannen in het kader van Het OM Verandert (HOMV) uitgewerkt. Zie uitgebreid: M.E. de Meijer & J.B.H.M. Simmelink, ‘Het OM in de strafrechtsketen’ (preadvies), in: M.E. de Meijer, J.B.H.M. Simmelink & D. Van Daele, *Het Openbaar Ministerie verandert. Preadviezen NVVS*, Oosterwijk: Wolf Legal Publishers 2014, p. 246-247.

4. Dit kwam voort uit het Programma Permanent Professioneel (PP). Dit programma had onder meer als doel om tegenspraak en reflectie te borgen.

5. Zie hierover ook in meer detail: J. Lindeman, *Officieren van justitie in de 21e eeuw, Een verslag van participerend observatieonderzoek naar de taakopvatting en taakinfilling van officieren van justitie* (diss. Utrecht, Pompe-reeks nr. 84), Den Haag: Boom juridisch 2017, p. 146-156.

6. P. Frielink, *Het OM: schakel in een geloofwaardige strafrechtspleging* (oratie Maastricht), Den Haag: Sdu 2010.

7. J.B.H.M. Simmelink, *De officier van justitie: magistraat in een bestuursorgaan* (rede), Maastricht University 2015. In zijn visie is dat méér dan het door Wesselink genoemde ‘(juridisch) professioneel handelen, vanuit de in de wet vastgelegde taak, binnen de kaders van de wettelijke regelingen, rechtmatig en opportuun, waarbij het vooral gaat om waarheidsvinding’. J.H. Wesselink, ‘De magistratelijkheid van het Openbaar Ministerie’, *RMThemis* 2011, afl. 4, p. 179-194.

kwaliteitsniveau van de organisatie te verbeteren.⁸ Wij noemen echter ook enige belangrijke aandachtspunten.

2. Het concept van tegenspraak

Een van de belangrijkste en meest in het oog springende aanbevelingen van de commissie-Posthumus is het concept van tegenspraak. Tegenspraak werd in het versterkingsprogramma gezien als deel uitmakend van een onderliggend systeem dat zorgt voor structurele borging van reflectie in de OM-organisatie met als doel het voorkomen dat fouten worden gemaakt en – wellicht belangrijker nog – te voorkomen dat gemaakte fouten, al dan niet veroorzaakt door groepsdenken, niet worden gecorrigeerd. Voorkomen moet worden dat verkeerde beslissingen onopgemerkt blijven. Tegenspraak is gedefinieerd als een proces van het intern georganiseerd doorlopend toetsen van beslissingen op een gestructureerde wijze door niet bij het onderzoek betrokken gekwalificeerde en ervaren medewerkers, beledigd bij de rechercheofficier van justitie. In het Programma Versterking Opsporing en Vervolgging (PVOV) is daarbij aangegeven dat het een stevige infrastructuur veronderstelt, waarbij naast gekwalificeerde functionarissen, ook uitdrukkelijk tijd, ondersteuning van de zaakofficier en eenvoud van proces en regelgeving, worden genoemd als belangrijke elementen.⁹ Een ander belangrijk onderdeel van tegenspraak vormt de eis van verslaglegging: er dient een actueel en goed gedocumenteerd intern OM-journaal en afsprakenjournaal van de politie te worden bijgehouden, waarin alle beslissingen in de ontwikkeling van de strafzaak zijn opgenomen. Deze stukken maken geen onderdeel uit van het procesdossier, maar zijn interne stukken.¹⁰

De procedure van tegenspraak is nader uitgewerkt in de 'Instructie tegenspraak'.¹¹ Daarin is bepaald dat tegenspraak verplicht is bij voltooide opzettelijke levensdelicten en zeer ernstige zedendelicten die veel maatschappelijke beroering veroorzaken en/of een groot afbreukrisico kennen. In overige zaken met een hoge moeilijkheidsgraad, maatschappelijke commotie en/of politiek of juridisch afbreukrisico kan eveneens gekozen worden voor tegenspraak. Tegenspraak wordt gezien als iets dat deel uitmaakt van een 'gelaagd kwaliteitssysteem', waarbij de basis berust op methodisch werken, geleid door een kritische houding of reflectie van betrokken medewerkers. Tegenspraak begint dus bij de professional zelf, is de gedachte.

In de praktijk van de afgelopen vijftien jaar na het verschijnen van het evaluatierapport van de commissie-Posthumus is echter gebleken dat het instituut van tegen-

spraak, zoals omschreven in de Instructie, in de praktijk niet altijd goed bleek te werken.¹² Met name de factor tijd en de zaakbelasting vormden verstorende factoren. In de loop der jaren zijn om die reden ook verschillende andere kwaliteitsinstrumenten ontwikkeld, waarbij weliswaar gebruik wordt gemaakt van reflectie en collegiale toetsing, maar in een minder frequente en dwingende vorm. Hieronder worden deze kwaliteitsinstrumenten behandeld.

3. Organisatorische inbedding van kwaliteitsinstrumenten

3.1. Kwaliteit begint bij de individuele OM-medewerker

Kwaliteit begint bij de individuele OM-medewerker, of deze nu officier van justitie is of een andere functie binnen de organisatie bekleedt. Er zijn hierbij twee aspecten van belang: gedrag en opleiding.

Ten aanzien van gedrag en handelen gaat het erom dat men dit doet conform professionele standaarden:¹³ is de officier van justitie van begin af aan in het opsporingsonderzoek alert, stelt hij of zij de juiste vragen, signaleert hij of zij risico's en kwetsbaarheden, analyseert hij of zij scenario's en onderzoekaanknopingspunten, durft hij of zij een zaak of problemen in een zaak voor te leggen aan collega's, stelt hij of zij zich kwetsbaar en toetsbaar op? In de tweede plaats – en nauw verweven met het eerste aspect – zijn opleiding en nascholing vanzelfsprekend en onmisbaar. Binnen de opleiding en nascholing van OM-medewerkers wordt veel aandacht besteed aan dit onderwerp, om elke medewerker bewust te maken van de rol die het OM vervult binnen het rechtssysteem als hoeder van de integriteit van de opsporing en vervolging. Die rol bestaat enerzijds in de verantwoordelijkheid om te komen tot het verzamelen van integer (rechtmatig) bewijs en te streven naar objectieve waarheidsvinding, en anderzijds in het betrachten van openheid en transparantie naar alle procesdeelnemers waar het gaat om de totstandkoming van de onderzoeksresultaten. Van de OM'er wordt verwacht dat deze over voldoende kennis, ervaring en vaardigheden beschikt en ook zelf actief werkt aan opleiding en (persoonlijke) ontwikkeling. Er geldt binnen het OM geen opleidingsnorm, zoals thans (nog) in de rechtspraak, dat wil zeggen een aantal uren dat aan permanente educatie moet worden besteed,¹⁴ maar het aanbod van cursussen voor officieren van justitie en advocaten-generaal is

8. Interne nota 'Permanent professioneel', augustus 2010, p. 2. Zie voor een beschrijving van het Programma Versterking Opsporing en Vervolgging (PVOV) en Permanent Professioneel (PP): P.M. Frielink & G.C. Haverkate, 'Het Openbaar Ministerie in de periode van 1999-2011. Met beide benen in de samenleving', in: A.G. Bosch e.a. (red.), *Twee eeuwen Openbaar Ministerie 1811-2011*, Den Haag: Sdu Uitgevers/Openbaar Ministerie 2011, p. 167 e.v. Zie voor een evaluatie: C.M.B. Liedenbaum e.a., *Focus op de opsporing. Een onderzoek naar de implementatie en uitvoering van de maatregelen uit het Programma Versterking Opsporing en Vervolgging en het Programma Permanent Professioneel tegen de achtergrond van het voorkomen van tunnelvisie* (WODC-rapport), Den Haag: Boom Lemma uitgevers 2015.

9. PVOV, p. 20.

10. PVOV, p. 21.

11. Instructie tegenspraak (2006I010), inw.tr. 1 januari 2013. OM-beleidsregels zijn er in verschillende soorten. Beleidsregels van het type 'Instructie' hebben een uitsluitend interne werking en worden om die reden in beginsel niet gepubliceerd. Dat is dus ook het geval met deze 'Instructie tegenspraak'.

12. We bedoelen hier niet de kritiek op het gebrek aan tegenspraak binnen ZSM uitleg svp voor lezer, aangezien de commissie-Posthumus en de Instructie tegenspraak zien op ernstigere delicten. Zie overigens voor kritiek op het gebrek aan tegenspraak binnen ZSM onder meer: P.T.C. van Kampen, 'ZSM (&) tegenspraak', *Strafblad* 2013, afl. 4, p. 289-296.

13. Er is niet één professionele standaard voor alle OM'ers; het kan verschillen per dienstonderdeel of specialistisch terrein.

14. Voor rechters geldt als eis dat jaarlijks gemiddeld 30 PE-punten (permanente educatie) c.q. een minimum van 90 uur verspreid over een termijn van drie jaar moeten worden gehaald, zie hierover o.a. ook de conclusie van 3 april 2020, ECLI:NL:PHR:2020:360, r.o. 4.35. Zie voorts: S.M. Milani, 'Reflecterende rechters', *Strafblad* 2015, afl. 5, p. 422-423; Rapport *Opleidingsvisie Rechtspraak 2016*, 30 november 2016, o.v.v. prof. mr. dr. P.M. Schuyt. Kengetallen gerechten 2018, p. 33.

evenwel net zo aanzienlijk.¹⁵ Zo hebben de officieren van justitie in opleiding (oio) een voor ieder van hen op maat gemaakt intensief opleidingstraject moeten volgen en is er sinds kort een opleidingshuis ontwikkeld en ingevoerd. Per dienstonderdeel kunnen de 'opleidingshuizen' vervolgens verschillen; zo heeft iedere advocaat-generaal (A-G) een opleidingsbudget om daarmee in overleg met de leidinggevende een op maat gemaakt en passend opleidingstraject te ontwerpen. In de functionerings- en beoordelingsgesprekken wordt aandacht besteed aan het opleidingsaspect. Daarnaast nemen de OM'ers in het algemeen deel aan overleggen, bijeenkomsten of cursussen die intern worden verzorgd. Er is toegang tot interne documenten, databanken, afspraken en instructies.

Gedrag en opleiding hangen nauw samen. Als professionele standaard wordt aan de officier van justitie in opleiding reeds meegegeven dat naast de inhoudelijke kennis en specifieke vaardigheden bij voortdurende professioneel gedrag en niveau in getoonde competenties van belang wordt geacht. Het gaat hierbij met name ook om lerend vermogen, zelfreflectie, zelfvertrouwen, flexibiliteit, integriteit, samenwerking en collegialiteit. Ook een actieve inbreng in het team, openstaan voor feedback en kritiek, zelf feedback kunnen geven en meedoen aan reflectie/tegenspraak/collegiaal overleg, intervisie en andere team-/werkbijeenkomsten vallen hieronder. Voor de individuele OM'er geldt immers dat deze zich pas kwalitatief kan ontwikkelen als hij of zij zich openstelt voor kritiek en zich lerend opstelt.¹⁶ Het wordt aldus iedere beginnende officier van justitie of advocaat-generaal in deze tijd met de paplepel ingegoten.

Door al te beginnen bij en te investeren in de medewerker, wordt gestreefd naar een cultuur binnen het openbaar ministerie waarin elke betrokken medewerker bij een strafrechtelijk onderzoek zich bewust is van de risico's van een tunnelvisie, zich vrijer voelt om vragen te stellen naar aanleiding van te nemen of reeds genomen beslissingen, om te reflecteren en tegenspraak te leveren en te ontvangen. Of het openbaar ministerie ook in dit streven is geslaagd, is moeilijk te meten. Het participerend observatieonderzoek van Lindeman geeft evenwel scherpe inzichten.¹⁷ Interessant is vooral dat hij wijst op de wisselwerking van de vormelijkheid en inschikkelijkheid waaraan de officier van justitie zich in het dagelijks werk dreigt te moeten overgeven en de in het leven geroepen kwaliteitsinstrumenten die dat juist versterken.¹⁸ Ook wijst hij erop dat er mechanismen zijn ontstaan waarin de individuele beslissingen dusdanig zijn ingebed in het proces, en soms zo ver afstaan van de

officier van justitie, dat een rechtstreeks, concrete verantwoordelijke bijna niet meer aan te wijzen is, en het zelfs ook niet meer erg noodzakelijk wordt gevonden dat deze verantwoordelijke nog aangewezen hoeft te worden. Het creëren van een gezamenlijke verantwoordelijkheid, het indekken tegen kritiek en het vóór proberen te zijn van kritiek, lijken daartoe de achterliggende gedachten en drijfveren te zijn, maar vormen separaat tevens een zelfstandige grond voor een wellicht minder kritische en tegensprekelijke houding.¹⁹ Ook blijkt uit onderzoek van Van der Schaaf, Klijn en Elffers uit 2015 dat officieren van justitie ervaren dat zij juist minder onafhankelijk zijn dan zij eigenlijk zouden willen zijn.²⁰ Daarmee lijken de kwaliteitsinstrumenten die bedoeld zijn om tegenspraak, reflectie en collegiale toetsing te borgen, en bijgevolg om het kritisch denken te stimuleren en eventuele valkuilen tijdig te signaleren, zoals het de commissie-Posthumus voor ogen stond, de (intern gevoelde) onafhankelijkheid van de leden van het OM juist onder druk te zetten. Het is dan ook van belang om bij de inzet van de hierna te noemen kwaliteitsinstrumenten steeds bewust te zijn van dit mogelijke neveneffect.

3.2. Bureaus Recherche en Kwaliteit

Het fenomeen van reflectie en tegenspraak is in de organisatie verankerd door middel van de Bureaus Recherche en Kwaliteit van de verschillende dienstonderdelen. Op elk eerstelijnsparquet zijn recherche- en kwaliteitsofficieren opgeleid en aangesteld. Daarnaast zijn ook andere specialistische functies, zoals een zogenoemde 'TCI-officier' en een forensisch officier, in het leven geroepen.²¹ Ook in de tweede lijn zijn naast een landelijk recherche-A-G op de verschillende vestigingen kwaliteits-A-G's en specialisten op diverse terreinen opgeleid en aangesteld. Zij vallen onder het Bureau Recherche en Kwaliteit. Het Bureau Recherche stuurt en faciliteert het parket op het terrein van de kwaliteit van de opsporing en vervolging, zorgt dat de juiste zaken binnenkomen en dat deze zaken vervolgens op kwalitatief goede wijze worden afgedaan. Het Bureau Recherche is actief en is nauw betrokken bij de opsporing en de vervolging in strafzaken. Het Bureau Recherche heeft een goed zicht zowel op de zaken als op de daarbij betrokken professionals. Officieren van justitie kunnen langs deze weg de eigen bevindingen uit het opsporingsonderzoek terugkoppelen en bespreekbaar maken bij het Bureau Recherche. Met het Bureau Recherche is de zichtbaarheid en benaderbaarheid van de rechercheofficier, kwaliteitsofficier, TCI-officier, forensisch officier en informatieofficier als onderdeel van dit bureau verbeterd. Ook heeft het geleid tot een duidelijke invul-

15. De SSR biedt 700 leeractiviteiten en 250 webcolleges aan voor de rechterlijke organisatie, inclusief themadagen, masterclasses, professionele ontmoetingen, events en coaching en intervisie, ssr.nl/aanbod/strafrecht/.

16. Vgl. R. Otte, *De nieuwe kleren van de rechter. Achter de schermen van de rechtspraak*, Amsterdam: Boom 2010, die dezelfde maatstaf aanlegt voor de rechter.

17. Lindeman 2017, p. 249. Lindeman merkt enerzijds onder meer op dat in de door hem geobserveerde praktijk sprake was van een vaak nadrukkelijk geventileerd besef van het risico van zogenoemde 'tunnelvisie'. Anderzijds wijst hij op spanningen tussen de ideaaltypische rollen van officieren van justitie, die onder de gemeenschappelijke noemer van 'vormelijkheid' en 'inschikkelijkheid' kunnen worden geschaard.

18. Lindeman 2017, p. 252.

19. Lindeman 2017, p. 253. Vgl. Y. Buruma, 'Rapport Morale', *NJB* 2014 (27) 1340, p. 1834-1838, waarin hij het heeft over 'institutionele preoccupatie'. Overigens zorgt een gezamenlijke verantwoordelijkheid ook voor strafrechtelijke immuniteit in gevallen waarin bepaalde beslissingen in het kader van de (exclusieve) taakuitoefening aanleiding vormen voor een strafrechtelijke aangifte tegen een officier van justitie, zoals in beklagzaken ex art. 12 Sv reeds meermalen langs de lat van de zogenoemde Pikmeer- en Volkeljurisprudentie is bepaald. Zie o.a. de beschikking van het Hof Den Haag, d.d. 28 januari 2020, K18/220357 (niet gepubliceerd), waarin het zoeken van afstemming binnen de OM-organisatie is meegewogen, en zie voorts beschikking d.d. 22 juli 2020, K19/220325 (niet gepubliceerd), d.d. 2 december 2020, K19/220389 (niet gepubliceerd).

20. J. van der Schaaf, A. Klijn & H. Elffers, 'Kijken naar jezelf en naar elkaar. Strafrechter en officier van justitie in de ogen van de jonge magistratuur', *Trema* 2016, afl. 1, p. 21-27.

21. De TCI-officier is verantwoordelijk voor het toezicht op en de samenwerking met het Team Criminele Inlichtingen (TCI) van de politie. Wat de forensisch officier van justitie doet, wordt uitgelegd in G. Bos, 'Wat doet een forensisch officier eigenlijk?', *Strafblad* 2008, afl. 3, p. 264-271.

ling van onder meer de rollen van de rechercheofficier, kwaliteitsofficier en teamleiders. Voorts is een positieve ontwikkeling dat de rechercheofficier nadrukkelijker betrokken is bij de strategische keuzes in grotere en/of gevoelige opsporingsonderzoeken, dat de kwaliteitsofficier een belangrijke rol heeft gekregen in de coaching van officieren van justitie en de monitoring van kwaliteit van de werkzaamheden, en dat de leiding tegenwoordig inhoudelijk beter op de hoogte moet en wil zijn van de zaken die binnen zijn of haar team door de officieren worden afgehandeld.²²

Ook binnen het ressortsparket is een Kwaliteitsbureau onder leiding van de recherche-A-G opgericht. Verder bestaat het Kwaliteitsbureau uit de beleidsmedewerker van de recherche-A-G, kwaliteits-A-G's, landelijk specialisten en de OM-hoogleraren. Zij fungeren gevraagd en ongevraagd als klankbord in individuele zaken van collega's. Dit is uitdrukkelijk niet beperkt tot een bepaalde categorie zaken.

3.3. Zicht-op-Zaken

Collegiale toetsing en monitoring vindt verder plaats binnen de zogenoemde 'Zicht op Zaken' (ZOZ)-overleggen. In dit periodieke overleg worden binnen de parketten de zaken besproken die uitdrukkelijk aandacht verdienen waar het gaat om juridische complexiteit, de inzet van bijzondere opsporingsbevoegdheden en mogelijke maatschappelijke of politieke afbreukrisico's. Ook kan in dit overleg worden gesignaleerd of er bijzonderheden zijn waar het gaat om de integriteit van de bewijsvoering. Daarnaast bestaat er voor landelijk gevoelige zaken een apart landelijk ZOZ-overleg. Verder is er uitdrukkelijk aandacht voor de overgang van zaken van de eerste lijn naar de tweede lijn. Dit houdt in dat er nauw overleg is tussen de behandelend officier van justitie en de behandelend A-G, in welk overleg de bijzonderheden en mogelijke gevoeligheden van een zaak worden besproken. Voor een goedlopend ZOZ-overleg is het van belang dat de zaakofficieren of zaaks-A-G's de zaak zelf reeds voldoende beheersen en hebben geanalyseerd, voldoende informatie aanleveren aan de andere bij het overleg betrokken medewerkers en eventuele vragen kunnen beantwoorden. Ook is het van belang dat bij het overleg steeds de daartoe aangewezen ervaren gekwalificeerde collega's betrokken en aanwezig zijn. In de praktijk is dit alles niet altijd goed mogelijk vanwege zaakbelasting, tijdsdruk en volle agenda's. Dit maakt dat het ZOZ-overleg als kwaliteitsinstrument kwetsbaar is en het gevaar dreigt dat niet altijd of niet altijd tijdig gevoeligheden of risico's worden gesignaleerd.

3.4. Centrale Toetsingscommissie

Opmerking verdient hier dat waar het gaat om de inzet van zware bijzondere opsporingsmethoden, zoals bijvoorbeeld infiltratie, het doen van toezeggingen aan getuigen, het direct afluisteren in een woning of de inzet van grootschalig DNA-bevolkingsonderzoek het instituut van de Centrale Toetsingscommissie bestaat. Deze

commissie, die wordt voorgezeten door een hoofdofficier van justitie en waarin naast leden van het OM ook de politie zitting heeft, adviseert het College van procureurs-generaal omtrent de voorgenomen inzet van bepaalde bijzondere opsporingsbevoegdheden en methodieken, en over het voortzetten daarvan.²³ Daarbij wordt niet alleen gekeken naar de juridische aspecten van de inzet, maar met name ook naar de subsidiariteit en proportionaliteit van die inzet, gelet op het ingrijpende karakter daarvan in het leven van de (al dan niet verdachte) burger.

3.5. De regionale reflectiekamer en de Landelijke Reflectiekamer (LRK)

Een ander belangrijk kwaliteitsinstrument is de reflectiekamer. Indien noodzakelijk of wenselijk kunnen individuele zaken laagdrempelig naar een regionale reflectiebijeenkomst worden doorverwezen. Een dergelijk reflectiemoment kan in alle fases van de opsporing en vervolging worden aangewend en kan verschillende vormen hebben. In veel grotere onderzoeken vinden één of meerdere reflectiebijeenkomsten plaats. Die reflectie kan onder andere tot doel hebben om met de zaakofficier mee te denken over de richting van het onderzoek en over het wel of niet doen van bepaalde opsporingshandelingen in het strafrechtelijk onderzoek, maar kan ook betrekking hebben op de vraag hoe de tenlastelegging en het requisitoir moeten worden ingericht, over een eventuele mediastrategie of het wel of niet instellen van een rechtsmiddel. Aan de reflectiekamer nemen zeer ervaren OM-collega's deel.

Sinds april 2011 is de LRK opgericht als nieuw kwaliteitsinstrument van het OM.²⁴ De LRK is in het leven geroepen voor bespreking van regio-overschrijdende zaken, landelijke gevoelige zaken, complex juridisch-inhoudelijke vraagstukken, vragen van opportuniteit, of zaken met een zeer groot maatschappelijk of politiek risico, met als doel advies uit te brengen aan het College van procureurs-generaal.²⁵ De LRK is daarnaast bedoeld voor reflectie, evaluatie en visitatie. In de LRK zitten ervaren (senior-)officieren van justitie en (senior-)advocaten-generaal, maar ook advocaten, wetenschappers, politiefunctionarissen en externe deskundigen kunnen op ad hoc-basis worden uitgenodigd deel te nemen. De zaak kan in iedere stand van het onderzoek desgewenst aangeboden worden aan de LRK. Van de behandeling komt altijd een verslag, met daarin een advies. De vragen die worden voorgelegd aan de LRK zijn van uiteenlopende aard, maar steeds zaakgericht. Om de LRK optimaal als kwaliteitsinstrument in te kunnen zetten ten behoeve van tegenspraak en waarheidsvinding, en om bij te kunnen dragen aan een goede, zorgvuldige en deskundige besluitvorming in de behandeling van strafzaken, is het van groot belang dat de deelnemers niet alleen deskundig en ervaren zijn in hun vakgebied, maar ook dat zij zich vrij en veilig voelen om mee te denken, om van gedachten te wisselen, en kritisch te kunnen zijn.

22. Zie Liedenaum e.a. 2015, o.a. p. 17, 18, 59 e.v.

23. Het College van P-G's gaat over de 'richtige' opsporing, ingevolge art. 140 Sv.

24. Zie hierover eerder reeds: G.P. van Beek, H.M.P. Hillenaar & M.E. de Meijer, 'De gereflecteerde waarheid van het Openbaar Ministerie', *Strafblad* 2017, afl. 2, 23, p. 163-169.

25. Vgl. Leo Enthoven, 'Toetsingspraktijk euthanasie voor sommige artsen', *NJBlog* d.d. 12 januari 2016, njb.nl/blogs/toetsingspraktijk-euthanasie-voor-sommige-artsen-onrechtvaardig/ of over de herzieningszaak 'De Zes van Breda', *Opportuun* 2016, nr. 2, p. 8-9.

Inmiddels is dit kwaliteitsinstrument regelmatig beproefd.²⁶ Reflectiebijeenkomsten kunnen ook meerdere keren in één zaak voorkomen. Het aantal keren dat de LRK een zitting heeft gehouden, fluctueert per jaar.²⁷ Waar dat precies aan ligt, is niet helemaal duidelijk.²⁸ Mogelijk dat er een oorzakelijk verband met de factor tijd aanwezig is of dat men vaker regionaal een dergelijke reflectie organiseert. Het behoeft in ieder geval blijvende aandacht.

3.6. OM-Reflectiekamer Kwaliteitsontwikkeling

Een nieuwe loot aan de stam is de 'OM-Reflectiekamer Kwaliteitsontwikkeling'.²⁹ Deze is vrij recent in het leven geroepen. Wat de aanleiding voor het instellen van deze Reflectiekamer precies is en wat het toevoegt aan de reeds bestaande kwaliteitsinstrumenten, wordt niet direct duidelijk uit het instellingsbesluit. Als reden voor het instellen van een dergelijke Reflectiekamer wordt in het instellingsbesluit genoemd dat 'de juridische normering van het strafvorderlijk overheidsoptreden binnen het strafproces door de strafrechter van karakter is veranderd'.³⁰ Het instellen van deze Reflectiekamer volgt op de breed geuite zorg dat (vermeende) vormverzuimen niet meer afdoende door de (cassatie)rechter worden afgestraft, bijvoorbeeld door het OM niet-ontvankelijk te verklaren of bewijs uit te sluiten.³¹ De Reflectiekamer heeft (daarom) tot taak om, met het oog op de kwaliteitsontwikkeling van de taakuitvoering door het openbaar ministerie, te reflecteren op door de rechter geconstateerde vormverzuimen, die naar hun aard of inhoud zouden kunnen nopen tot het aanpassen van 'de werkwijze' van het openbaar ministerie, dan wel andere ontwikkelingen en gebeurtenissen, die naar hun aard of inhoud daartoe zouden kunnen nopen.³² Hierin zit het verschil met de Landelijke Reflectiekamer: de LRK houdt zich bezig met specifieke strafzaken, en de nieuwe Reflectiekamer met een meer algemene 'werkwijze'. Interessant is de bepaling in het instellingsbesluit dat, mocht de Reflectiekamer in de loop van haar beraadslagingen over een bepaald onderwerp stuiten op een redelijk vermoeden van plichtsverzuim of van schuld aan enig strafbaar feit, dat dit vermoeden dan door de (plaatsvervangend) voorzitter van de Reflectiekamer of door een OM-lid van de Reflectiekamer wordt gemeld bij de voorzitter van het College van procureurs-generaal. Opvallend is dat deze bepaling wordt gerelativeerd door de minister van Justitie en Veiligheid in diens brief aan de Tweede Kamer. Hij merkt daarin op dat het niet de bedoeling is dat de OM-Reflectiekamer Kwaliteitsontwikkeling in individuele zaken, als daarin iets niet goed is

gegaan, gaat zoeken naar individuele zondebokken. Het is de bedoeling om te onderzoeken of bepaalde vormverzuimen moeten leiden tot aanpassing van de werkwijze van het OM. Uitgangspunt is, volgens de minister van Justitie en Veiligheid, om te kijken welke lessen getrokken kunnen worden uit vormverzuimen wanneer die niet op het niveau van de individuele strafzaak, maar op een meer overkoepelend niveau worden geanalyseerd. 'De bevindingen van de OM-Reflectiekamer zullen leiden tot adviezen aan het College op het terrein van onder andere beleid en opleidingsaanbod. Omdat het vooral gaat om het leren van vormfouten, zal de SSR, het opleidingsinstituut van de rechterlijke macht, nauw worden betrokken bij de werkzaamheden van de OM-Reflectiekamer'.³³ Hoe deze reflectiekamer zich verder zal ontwikkelen en hoe die zich zal verhouden tot de andere kwaliteitsinstrumenten, zal in de toekomst moeten blijken. Zo toetst deze Reflectiekamer achteraf, terwijl de andere kwaliteitsinstrumenten 'aan de voorkant' dienen te worden ingezet, zodat het niet onwaarschijnlijk is dat de Reflectiekamer Kwaliteit zich mede zal moeten uitlaten over de inzet, eventuele bijsturing van beslissingen en adviezen van de hiervoor genoemde kwaliteitsinstrumenten. Verder is het de vraag wat het effect van de adviezen van deze Kamer zal zijn in het spanningsveld van de 'vormelijkheid' en 'inschikkelijkheid' van de officier van justitie, zoals door Lindeman gesignaleerd, als men zich realiseert dat men het risico loopt om object te zijn van een melding van plichtsverzuim of strafbaar handelen bij de taakuitoefening als er wordt geoordeeld dat er sprake is van een vormverzuim. Dit zal mogelijk ook weer een versterkend effect hebben op het zorgen voor een gezamenlijk gedragen verantwoordelijkheid ('indekken') of de 'institutionele preoccupatie' van Buruma.³⁴ Ten slotte is het de vraag wat de voorzitter van het College van procureurs-generaal zal doen met een melding van een redelijk vermoeden van plichtsverzuim of (zelfs) van schuld aan enig strafbaar feit. Het ligt voor de hand dat het Bureau Integriteit van het openbaar ministerie (BIOM) daar dan bij betrokken wordt. Vormverzuimen kunnen niet alleen veroorzaakt zijn door plichtsverzuim of strafbaar handelen, maar kunnen ook verband houden met niet-integer of onethisch handelen, houding of gedrag en zelfs met een cultuur. Een eerdere actieve betrokkenheid van het BIOM bij deze Reflectiekamer is daarom ook goed voorstelbaar. Het gaat immers niet alleen om opleiding en kennis van juridische materie, maar ook veelal om vraagstukken van houding en gedrag van de betrokken OM-functionaris zelf, al dan niet gesteund door anderen in de organisatie en gedragen door een

26. Zie over een uitgebreide weergave van ervaringen van professionals met de LRK: Liedenaam e.a. 2015, p. 313 e.v.; Van Beek, Hillenaar & De Meijer 2017.
 27. Aantallen bijeenkomsten van de Landelijke Reflectiekamer per jaar: LRK 2011: 5x; LRK 2012: 8x; LRK 2013: 2x; LRK 2014: 4x; LRK 2015: 10x; LRK 2016: 5x; LRK 2017: 5x; LRK 2018: 10x; LRK 2019: 4x; LRK 2020: 6x.
 28. Een piek in het aantal bijeenkomsten van de LRK in 2018 volgde op een rondgang van de voorzitter van de LRK langs de parketten waardoor dit kwaliteitsinstrument extra onder de aandacht werd gebracht. Of dit de toename van het aantal bijeenkomsten verklaart, is niet helemaal duidelijk maar wel goed mogelijk.
 29. Deze bestaat onder meer uit oud-rechters, advocaten, politiefunctarissen, wetenschappers en officieren van justitie.
 30. *Stcr.* 2019, 66481.
 31. Als tweede ontwikkeling wordt door Simmelink genoemd het gebruik van de moderne techniek bij de opsporing, waarbij heimelijk grote hoeveelheden gegevens kunnen worden verzameld. Over vormverzuimen en toezicht op de opsporing bepleitte Simmelink ook reeds een ruimere taak voor het openbaar ministerie: Simmelink 2015, p. 40-45. Zie over dit onderwerp ook o.a.: R. Kuiper, 'De nieuwe benadering van vormfouten: "Mag ik het zo samenvatten?"', *Strafblad* 2015/5.
 32. Wat onder 'de werkwijze' wordt verstaan is opgesomd in het instellingsbesluit.
 33. *Aanhangsel Handelingen II* 2019/20, nr. 1359 (Antwoorden van de minister van Justitie en Veiligheid op de vragen van de leden Groothuizen (D66) en Van Dam (CDA) over officieren van justitie die in de fout zijn gegaan). Eén van de zaken waarop de in deze Kamervragen bedoelde televisie-uitzending is gebaseerd heeft geleid tot de beschikking van de beklagkamer van het Hof Amsterdam, d.d. 11 februari 2020, ECLI:NL:GHAMS:2020:305. Zie hierover ook: om.nl/actueel/nieuws/2020/03/25/berisping-zaaksofficier-gees-teruggedraaid.
 34. Zie noot 19.

bepaalde cultuur, die mede verband kunnen houden met integriteit in de opsporing en vervolging.³⁵

3.7. Het systeem van rechtsmiddelen

Ten slotte mag hier het klassieke systeem van rechtsmiddelen niet onvermeld blijven.³⁶ Rechtsmiddelen kunnen een correctiemechanisme zijn in reactie op mogelijke fouten of lacunes die in eerste aanleg zijn ontstaan. De afweging of door de officier van justitie een rechtsmiddel wordt ingezet wordt in eerste instantie door het eerste lijnsparket gemaakt. In de regel overlegt de zaakofficier van justitie met de kwaliteitsofficier van justitie, en zo nodig de rechercheofficier van justitie, of een uitspraak zich leent voor het instellen van een rechtsmiddel. Als die vraag in beginsel positief wordt beantwoord, wordt contact opgenomen met het ressortsparket, c.q. de gebieds-advocaat-generaal (A-G) of met de A-G die op dat moment dienst heeft, die op zijn of haar beurt in voorkomende gevallen (bijvoorbeeld complexe, maatschappelijke of mediagevoelige zaken of zaken waarin belangrijke rechtsvragen spelen) overlegt met de recherche-

A-G en de kwaliteits-A-G.³⁷ Hetzelfde geldt in beklagzaken ex artikel 12 Sv, waarin een klacht tegen een beslissing van de officier van justitie om niet te vervolgen aan de orde is.³⁸ De beslissing om bepaalde rechtsmiddelen al dan niet in te stellen volgt aldus te allen tijde na een bepaalde vorm van reflectieoverleg of collegiale toetsing. Dat reflectieoverleg kan de Landelijke Reflectiekamer zijn maar ook een kleinschaliger vorm van (collegiale) toetsing. Het ressortsparket vervult zodoende een cruciale rol in het kader van reflectie en tegenspraak waar het gaat om beslissingen die in eerste instantie zijn genomen. Het ressortsparket heeft geïnvesteerd in kwaliteit en neemt deze rol uiterst serieus, waarbij enerzijds belangrijk wordt gevonden dat er een goede verbinding is met de eerstelijnsparquetten in de vorm van overleg en samenwerking, maar anderzijds een positie van kritische distantie wordt ingenomen waar dat is vereist.

4. Enkele belangrijke aandachtspunten

De voorgaande beschouwing laat een keur aan kwaliteitsinstrumenten zien. De 'tegenspraak-infrastructuur' met daartoe gekwalificeerde functionarissen die in het PVOP voor ogen stond, is daarmee ruimschoots aangelegd en in de organisatie ingebed. Evenwel zijn er, zoals het voorgaande laat zien, nog wel belangrijke aandachtspunten te noemen. Zo wijzen wij er onder meer op dat 'tijd' een belangrijk punt van aandacht is en in het PVOP reeds een onmisbaar element voor een gedegen tegenspraakinfrastructuur genoemd. Maar ook ondersteuning van de zaakofficier en eenvoud van proces en regelgeving worden in het PVOP genoemd als onmisbare elementen

voor een gedegen tegenspraakinfrastructuur.³⁹ In de praktijk blijkt echter dat deze elementen regelmatig in het gedrang komen door (onder andere) in het verleden doorgevoerde bezuinigingen en productiedruk, waardoor tegenspraak, collegiale toetsing en reflectie onder druk zijn komen te staan. Daarnaast komt de vraag op of er inmiddels niet een teveel is aan kwaliteitsinstrumenten en of dit het besluitvormingsproces nietodeloos ingewikkeld maakt of zelfs verlamt, ten koste van de voortvarendheid van de procedure. De inzet van kwaliteitsinstrumenten kost immers tijd. Anderzijds kan daartegen worden ingebracht dat tegenspraak en reflectie in het besluitvormingsproces ook tijd besparen doordat op die manier gebruik wordt gemaakt van de denkkraft, kennis, deskundigheid en ervaring van andere, meestal zeer ervaren collega's. Het is dan ook steeds balanceren om ervoor te zorgen dat de in het leven geroepen kwaliteitsinstrumenten optimaal ingezet (kunnen) worden en dat zodoende wordt zorg gedragen voor een evenwichtige en kwalitatief goede rechtshandhaving.

Voorts zien wij de nodige aandachtspunten waar het gaat om de doorwerking van kernwaarden, zoals deze zijn genoemd in de Gedragscode OM, in de taakuitoefening van het openbaar ministerie, in relatie tot tegenspraak, collegiale toetsing en reflectie.⁴⁰ Het gaat binnen het bestek van deze bijdrage te ver om op iedere kernwaarde afzonderlijk in te gaan. We gaan daarom op deze plaats enkel in op de kernwaarde 'openheid en transparantie' in relatie tot het concept van tegenspraak en reflectie, gelet op meer recente maatschappelijke ontwikkelingen. Wij menen namelijk een toenemende aandacht te zien voor verzoeken op grond van de Wet openbaarheid bestuur (Wob) in belangwekkende strafzaken, waaruit de behoefte aan meer openheid en transparantie lijkt te kunnen worden afgeleid waar het gaat om afwegingen, gemaakte keuzes en beslissingen in strafzaken.⁴¹ Die behoefte zou op zichzelf goed corresponderen met de OM-kernwaarde 'openheid en transparantie'. De individuele OM'er dient volgens de Gedragscode OM open en transparant te zijn. Hierbij ligt het accent op de eigen verantwoordelijkheid en op eigen bewustzijn van de gevolgen en de impact van het gedrag. Daarbij past het afleggen van verantwoording van gemaakte keuzes, zowel intern (zo nodig in de hiërarchische lijn) alsook extern in de zittingszaal voor de rechter, het publiek en eventueel aanwezige pers om op die manier inzicht te geven in gemaakte keuzes en het kader en de context waarbinnen afwegingen zijn gemaakt. Alleen dan brengt de individuele OM'er de rechter en de verdediging in staat om op hun beurt hun taak optimaal te vervullen. Voor alle hiervoor vermelde kwaliteitsinstrumenten geldt echter strikte vertrouwelijkheid, waardoor een dieper inzicht in gemaakte afwegingen of in de gedachtegang die hebben geleid tot bepaalde keuzes vaak niet gegeven

35. Zie bijvoorbeeld expliciet: Rb. Rotterdam 23 juli 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:6585. De rechtbank overwoog dat het OM de integriteit van het strafgeding in gevaar heeft gebracht door te trachten de verdediging te weerhouden van het voeren van verweren omtrent een tijdens het opsporingsonderzoek – buiten medeweten van de verdediging – gemaakte documentaire.

36. Zie voor een uiteenzetting over het aanwenden van rechtsmiddelen door het OM: J.B.H.M. Simmelink & M.E. de Meijer, 'Rechtsmiddelen door het OM', *Strafblad* 2013, afl. 2 (11), p. 111-122.

37. Zie ook de Instructie tegenspraak (2006/010p), onder 3.4.

38. Zie A.W.J. Benschop e.a., *Beklag over niet vervolgen. Hoe gaat het Openbaar Ministerie om met art. 12 Sv-zaken?*, Den Haag: Boomjuridisch Openbaar Ministerie (OM-reeks 2), 2018.

39. PVOP, p. 20.

40. Gedragscode Openbaar Ministerie. Zie voor een bespreking o.a. M.E. de Meijer, 'Een integer Openbaar Ministerie', *Strafblad* 2015, afl. 5 (51); M.E. de Meijer, 'Focus op de integriteit van het Openbaar Ministerie', AA 2019, p. 946-956.

41. Zie voor een overzicht van openbaar gemaakte documenten: om.nl/onderwerpen/wet-openbaarheid-van-bestuur-wob/wob-documenten.

kan worden, anders dan wat de officier aan andere procesdeelnemers dan wel ter zitting kwijt kan. Hier zien wij een spanningsveld tussen de diverse – ieder op zichzelf gerechtvaardigde – belangen. Vertrouwelijkheid is met name bedoeld om ervoor te zorgen dat iedereen vanuit zijn of haar kennis en ervaring zonder voorbehoud datgene kan inbrengen wat relevant is. Het raadplegen van de LRK mag bijvoorbeeld op geen enkele wijze het opsporingsonderzoek belemmeren of frustreren doordat bepaalde vertrouwelijke informatie naar buiten zou kunnen komen. Hetzelfde geldt voor de beraadslagingen van de CTC. De advisering van de LRK is net als toetsing door de CTC van interne aard en de beweegredenen die ten grondslag hebben gelegen aan de advisering spelen dan ook geen rol bij de beoordeling door de rechter. Het is bovendien ook geen rechtens bindend advies. Het LRK-advies wordt net als de CTC-stukken ook niet gevoegd in het strafdossier. Meermalen is door de rechter geoordeeld dat CTC-stukken geen onderdeel uitmaken van het strafdossier.⁴² Het vrijgeven van informatie zou inzicht kunnen verschaffen in de inzet van bepaalde opsporingsmethoden of in de toepassing van bepaalde (geavanceerde) opsporingstactieken en -technieken, en voorts de veiligheid van de bij de opsporing betrokken personen, zoals (burger)infiltranten, getuigen, in gevaar kunnen brengen. Aldus is het om meerdere redenen van het grootste belang dat alle betrokkenen gehouden zijn aan geheimhouding. Ook in het instellingsbesluit van de OM-Reflectiekamer Kwaliteitsontwikkeling zijn geheimhoudingsbepalingen opgenomen. Bepaald is dat personen die kennis of informatie kunnen overdragen die voor de beraadslagingen van de Reflectiekamer nuttig kan zijn, maar geen deel nemen aan de beraadslaging, voordat zij feitelijke toegang tot de vergadering krijgen, een schriftelijke geheimhoudingsverklaring afleggen, tenzij zij uit hoofde van hun ambt of beroep aan een toereikende geheimhoudingsverplichting zijn gebonden. Voor de leden van de Reflectiekamer en voor de secretaris geldt dat zij, ook na beëindiging van de band met de Reflectiekamer, geheimhouding betrachten ten aanzien van: de inhoud van de schriftelijke en mondelinge gegevens (materiaal uit strafdossiers daaronder uitdrukkelijk begrepen) die aan hen worden voorgelegd ten behoeve van de beraadslagingen en de beraadslagingen zelf, voor zover verloop en uitkomst daarvan niet uit het advies blijken. Met betrekking tot de in het vorige lid bedoelde verplichting leggen leden en secretaris van de Reflectiekamer vóór aanvang van hun eerste werkzaamheden een schriftelijke geheimhoudingsverklaring af. Zou echter afbreuk worden gedaan aan deze vertrouwelijkheid, omwille van openheid en transparantie, dan leidt dit er mogelijk toe dat er op de werkvloer een grotere behoedzaamheid ontstaat met betrekking tot de gedachten die men bereid is te delen, met betrekking tot hetgeen men aan het papier, e-mail of zelfs *WhatsApp* toevertrouwt, en de standpunten die men inneemt of wat men adviseert, hetgeen in het licht van het belang van tegenspraak, zoals het de commissie-Posthumus voor ogen stond en sindsdien is doorontwikkeld, onwen-

selijk moet worden geacht. Ook hier zien we een belangrijk en blijvend aandachtspunt.⁴³

5. Afsluiting

Het voorgaande geeft een overzicht van instrumenten die moeten bijdragen aan een hoge kwaliteit bij de vervulling van de taken van het openbaar ministerie. Dankzij de jarenlange ervaring met deze verschillende kwaliteitsinstrumenten is reflectie op zaaksniveau op zowel het eigen handelen als het handelen van collega's inmiddels stevig ingebed. Vragen om hulp en reflectie is daarmee geen teken van zwakte meer, maar juist een teken van sterkte geworden. Dat neemt niet weg dat het belangrijk is om er alert op te blijven en – voor de OM-organisatie – om ervoor te zorgen dat men voldoende tijd beschikbaar heeft om, in de drukte van alledag en binnen een organisatie met beperkte capaciteit, te reflecteren en ook om tegenspraak, in welke vorm dan ook, goed voor te bereiden. Ook blijft het belangrijk om de mogelijkheid en het belang van reflectie, om gedrag, kernwaarden en professionele standaarden onder de aandacht van de medewerkers te blijven brengen en om voortdurend aandacht te hebben voor de dilemma's en de spanningsvelden waarbinnen de OM'ers dienen te functioneren.

Het OM staat voor een integere opsporing en vervolging, voor integriteit van het bewijs en voor een objectieve waarheidsvinding, alles in het teken van rechtvaardigheid als kernwaarde van onze rechtsstaat. Het OM is veel dank verschuldigd aan de commissie onder leiding van Frits Posthumus, die in 2005 de aanzet heeft gegeven tot het opnieuw overdenken van de onafhankelijke en magistraalrol van het OM in de opsporing als hoeder van de integriteit van die opsporing. Dit heeft ons gebracht tot waar we als OM op dit moment staan. Dankzij de doorgevoerde cultuuromslag en het steeds verder ontwikkelen van kwaliteitsinstrumenten en het inbedden daarvan in de OM-organisatie is de kans dat er nogmaals fouten worden gemaakt zoals die zijn gemaakt in het onderzoek naar de Schiedammer parkmoord naar wij mogen hopen tot een minimum beperkt.

42. Vgl. Rb. Den Bosch 14 april 1998, nr. 01/089083/96 (*Shoarma*); Hof Amsterdam 8 maart 1999, *Nieuwsbrief strafrecht* 1999, 057; HR 18 mei 1999, NJ 2000/104 (4M) en HR 20 juni 2000, NJ 2000/502.

43. Zie overigens de overwegingen daaromtrent, om openbaarmaking van documenten te weigeren, in de Wob-besluiten die zijn genoemd op de OM-site: om.nl/onderwerpen/wet-openbaarheid-van-bestuur-wob/wob-documenten.